

چرا برای تصویب بودجه سال ۹۹ از حکم حکومتی استفاده شد؟

■ میزگرد ظرفیت‌های قانون اساسی ایران در مواجهه با ویروس کرونا با حضور دکتر «طحان نظیف» و دکتر «حامد نیکونهاد»

شیوع ویروس کرونا در جهان، نظام‌های حقوقی اغلب کشورها را به چالش کشیده است و به نظر می‌رسد بازنگری در برخی شیوه‌های حکمرانی حقوقی توسط کشورها از الزامات دوران پسا کرونا خواهد بود. در این میان جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنا نبوده و به همین دلیل در مدت کوتاه آغاز شیوع کرونا تاکنون، قابلیت‌های قانون اساسی در مواجهه با این قبیل بحران‌ها در ترازوی سنجش نخبگان و خبرگان قرار گرفته است. بر این اساس برای سنجش ظرفیت قانون اساسی در تقابل با ویروس کرونا میزگردی با حضور دکتر «طحان نظیف» عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع) و عضو حقوق دان شورای نگهبان و دکتر «حامد نیکونهاد» عضو هیئت علمی دانشگاه قم و معاونت پژوهشی پژوهشگاه قوه قضائیه برگزار شد که مطالب مهم آن را در ادامه می‌خوانید.

شیوع ویروس کرونا می‌تواند یکی از آن مصادیقی باشد که لازم است در چارچوب اصل ۷۹ مدیریت شود؛ هرچند مناقشه برانگیز است. علاوه بر اصل ۷۹، برای پاسخگویی به تهدیدات داخلی و خارجی اصل ۱۷۶ قانون اساسی وجود دارد که شورایی را با عنوان «شورای عالی امنیت ملی» تأسیس کرده و اختیارات گسترده‌ای را برای آن در نظر گرفته است. ممکن است ما با این اطلاق مخالف باشیم؛ ولی نص قانون اساسی این است که این شورا می‌تواند از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با انواع تهدیدات داخلی و خارجی بهره‌گیری کند و این شورا با ترکیب متنوعی اعم از مقامات سیاسی، تأمین، قضایی، امنیتی و نظامی، صلاحیت تشخیص نوع مقابله با تهدید و این موضوع را دارد که از کدام امکانات کشور برای مقابله با تهدید استفاده کند. البته مصوباتش باید به تأیید رهبری برسد. این هم یک ظرفیت قانون اساسی است.

می‌توانیم برای حل معضلات نظام از ظرفیت «بند ۸» اصل ۱۱۰ و همین‌طور از ظرفیت «اصل ۵»، اصل ۵۷ و اصل ۱۰۷ موضوع اختیارات ولی فقیه استفاده کنیم که در سطح قانون اساسی وجود دارد.

در سطح قانون عادی هم شاید همه انتظار داشتند، بعد از مدت‌ها که برای مدیریت بحران کشور در هفتم مرداد ۹۸ قانونی تحت تأثیر بحران‌هایی تصویب شد، از ظرفیت این قانون استفاده شود؛ از جمله برای مدیریت بحران اوایل سال در حوزه سیل و

قانون اساسی به‌عنوان صریح‌ترین اصل درباره شیوه رویارویی با وضعیت‌ها و شرایط اضطراری خیلی صحبت می‌شود. طبق این اصل برقراری حکومت نظامی به صورت مطلق در جمهوری اسلامی ممنوع است. این اصل واکنشی است به تجربه بسیار تلخ دوران طاغوت و نویسندگان قانون اساسی که خودشان از انقلابیون و درد کشیده بودند به خوبی دریافته‌اند که باید راه این مسئله را در قانون اساسی ببندند.

با مشاهده مشروح مذاکرات اصل ۷۹ به روشنی این دغدغه را می‌بینید که در هیچ شرایطی نظام حقوقی نباید به این سمت حرکت کند؛ ولی جانب احتیاط را بر اصل ۷۹ رعایت و در حالت جنگ و شرایط اضطراری نظیر آن مقرر کرده‌اند. البته در ادامه نکته‌ای هم در مورد این خواهیم گفت. دولت با تصمیم مجلس می‌تواند محدودیت‌های ضروری را به صورت موقت برقرار کند. چنانچه چنین محدودیت‌هایی با تصمیم مجلس برقرار شود، حداکثر ۳۰ روز خواهد بود و اگر همچنان ضرورت باقی باشد و بشود این را با ادله‌ای نشان داد و ۳۰ روز برای پاسخگویی به آن شرایط اضطراری نظیر جنگ کافی نباشد، دولت موظف است برای تداوم برقراری وضعیت اضطراری از مجلس مجدداً مجوز بگیرد؛ پس باید لایحه بدهد تا در مجلس بررسی و در صورت تصویب برای شورای نگهبان به اقتضای اصل ۹۴ ارسال شود و در صورت تأیید و تصویب روند اجرایی به خود بگیرد.

در این نشست به نقد و بررسی «مواجهه نظام حقوقی با مسئله شیوع ویروس کرونا» خواهیم پرداخت. مسئله شیوع ویروس کرونا از اواخر سال ۹۸، اقتضاتانی در نظام حقوقی کشور ایجاد کرده است و ما قصد داریم عملکرد هر سه قوه مقننه، مجریه و قوه قضائیه را نقد و عملکرد آن‌ها را بررسی کنیم. پس از مقدمه‌ای که در خدمت استادان خواهیم بود، سؤالات ارسالی مخاطبان را طرح می‌نماییم.

نیکونهاد: شیوع بیماری‌های واگیردار یکی از مصادیق بروز وضعیت‌های اضطراری در حقوق اساسی تطبیقی است. وقتی دستاوردهای حقوقی تطبیقی را ملاحظه می‌کنید، می‌بینید کنار مثال‌های سنتی برای وضعیت اضطراری مثل شورش و آشوب و جنگ و ناآرامی‌های داخلی و... مثالی با عنوان شیوع بیماری‌های واگیردار ذکر می‌شود؛ البته می‌دانید به اقتضای وضعیت‌های اضطراری مصادیق بروز این وضعیت‌ها حصری نیست، یعنی همیشه ممکن است موارد جدیدی اتفاق بیفتد؛ اما شروع بیماری‌های واگیردار یکی از آن مصادیق است.

درواکنش به این چالش‌ها و مخاطرات و بحران‌ها، نظام‌های حقوقی ترتیبات گوناگونی پیش‌بینی کرده‌اند و چون می‌خواهیم معطوف به نظام حقوقی ایران صحبت کنیم، خیلی سریع وارد فضای حقوق اساسی عادی کشور می‌شویم. این روزها در خصوص اصل ۷۹